

V I Lenin

Socialismen tillintetgjord än en gång

Mindre än tio år skiljer oss från 1905 års stormiga period, och likväl tycks den förändring som under denna korta tid skett i Ryssland vara enorm. Det är som om Ryssland med en gång hade förvandlats från ett patriarkaliskt till ett modernt kapitalistiskt land. En av det gamla Rysslands ideologer, Leo Tolstoj, har uttryckt detta i en betecknande och lustigt vemodig tirad, där han klagar över att det ryska folket "häpnadsväckande snabbt har lärt sig att göra revolution och parlament".

Självklart är att Rysslands "plötsliga" förvandling till ett borgerligt land på fem eller tio år under det 20:e seklet varit möjlig enbart därför att det föregående århundradets hela senare hälft var en av de etapper som innebar att de feodala förhållandena avlöstes av borgerliga.

Det har sitt intresse att observera hur denna avlösning har bidragit till att förändra attityden mot marxismen hos den vid universiteten inlärd officiella vetenskap som heter politisk ekonomi. På den gamla goda tiden var det bara vårt lands regeringsprofessorer på yttersta högerkanten som sysslade med att "tillintetgöra" Marx. Hela den liberal-narodistiska professorliga vetenskapen förhöll sig respektfull till Marx, "erkände" arbetsvärdeteorin och väckte därmed bland "vänsternarodnikerna" naiva illusioner om att det inte fanns jordmån för en bourgeoisie i Ryssland.

Nu har "plötsligt" en hop liberala och progressiva "marxätare" i stil med hr Tugan-Baranovskij, hr Struve m fl uppstått i det här landet. Alla har de *avslöjat* det verkliga innehållet i och betydelsen av den liberal-narodistiska "respekten" för Marx: i ord finns respekten kvar, i handling har deras gamla oförmåga att förstå den materialistiska dialektiken och klasskampens teori ofrånkomligen lett till att de avsvurit sig även arbetsvärdeteorin.

Fram till år 1905 såg bourgeoisin ingen annan fiende än feodalherrarna och "byråkraterna", och därför sökte den visa sympati även för det europeiska proletariatets teori, sökte den undvika att se "fienderna till vänster". Efter 1905 har det i Ryssland framträtt en kontrarevolutionär liberal bourgeoisie, och *utan att förlora det minsta i prestige* i "samhället" tar sig den professorliga liberala vetenskapen seriöst före att utplåna Marx.

Vi ämnar göra läsaren bekant med en av dessa "seriösa" lärdas senaste lärda verk.

I

På V P Rjabusjinskijs förlag utkom ifjol första delen av ett verk av hr Pjotr Struve, Ekonomi och pris (Moskva, 1913). Det beryktade "förbund mellan vetenskap och industri", som först kom till uttryck i att hr Rjabusjinskij gav ut hr Struves betraktelser om "det stora Ryssland", har nu slutgiltigt nått manbarhet och styrka. Av det enkla förbundet mellan vetenskap och industri har det nu redan blivit ett förbund mellan vetenskapen, industrin och myndigheterna: hr Struve lade fram sitt lärda verk som grund för en akademisk grad, som hr Struve också tilldelades.

Hr Struve försäkrar i förordet att han fick idén till sitt verk för ca 15 år sedan. Följaktligen finns alla skäl att vänta sig ett seriöst och solitt verk.

Författaren själv har mycket höga tankar om sitt verk och utlovar en "omprövning" (och givetvis en "kritisk omprövning") av "vissa traditionella problem och grundsatser i den politiska ekonomin". Omprövningen inkluderar också prisets betydelse "såsom ett grundläggande begrepp i den politiska ekonomin".

”... Denna omprövning leder till uppställandet av nya metodiska uppgifter för vår vetenskap i en anda av konsekvent empirism, som stöder sig på strikt utarbetade exakta begrepp och klara distinktioner.”

De anförda satserna ur slutraderna i hr Struves ”verk” innehåller s a s ledmotivet i hans skrift. Författarens program är ”konsekvent empirism” (så börjar obetingat i våra dagar varje filosof på modet, vilken sliskig prästerlig smörja hans teori än leder fram till) och ”strikt utarbetade exakta begrepp och klara distinktioner”. Ett välbekant motiv i den beryktade ”kriticismen”, som så ofta inskränker sig till verbal skolastik ...

En ”konsekvent empirism” vill hr Struve särskilt se i den betydligt större del av sin bok, där han kommer med ”studier och material om prisets historiska fenomenologi” (dit hör nästan hela det andra avsnittet av den första delen). Och som ”strikt utarbetade exakta begrepp och klara distinktioner” betecknas första avsnittets och inledningens resonemang om ”några grundläggande filosofiska motiv i det ekonomiska tänkandets utveckling”, om ”ekonomi och samhälle” o d.

Låt oss börja just med hr Struves grundläggande teoretiska betraktelser.

II

”Från den normativa etiska uppfattning om värdet [hr Struve använder envist en felaktig terminologi, då han säger ”tsennost” i stället för ”stoimost” för att beteckna ”värde”, trots att denna felaktighet redan för länge sedan bevisats för honom], som är förhärskande redan bland kanonisterna, är steget inte alls så långt som det verkar till att uppfatta värdet som prisets inre ’grund’ eller ’lag’. Och vi ser faktiskt att kanonisternas ’bonitas intrinseca’, ’valor’, ’pretium naturale’* förvandlas till senare ekonomers ’intrinsic value’ eller ’natural value’ eller ’natural price’[†], dvs till ett objektivt värde[‡].” (XXV)

Här ser vi hr Struves centrala tanke (eller rättare sagt centrala tankefobi) och denne författares typiska metoder. För att misskreditera den vetenskapliga värdelagen bemödar sig hr Struve om att göra den besläktad med kanonisternas ”etiska” lag. Givetvis har hr Struve inte en tillstymmelse till bevis. Om han skriver ”vi ser”, när han i en anmärkning hänvisar till ett ställe (ett ovidkommande sådant) i ett verk av en rysk kantian år 1810, så kan man föreställa sig hur besvärligt vår lärde har haft det i sökandet efter bevis!

Det kan inte vara hr Struve obekant att varje vetenskaplig lag och inte alls enbart värdelagen på medeltiden uppfattades i religiös och etisk betydelse. Kanonisterna tolkade även naturvetenskapens lagar på samma sätt. Därför är det helt omöjligt att ta allvarligt på försöken att göra kanonisternas värdelag besläktad med den klassiska politiska ekonomins. Denna hr Struves ”tanke” kan inte kallas tanke; det är helt enkelt tankefobi, som han försöker dölja med ett rent barnsligt ofog.

Hr Struve fortsätter:

”‘Värdelagen’ blir en fix idé i den politiska ekonomin. Och det ’universalistiska’ (’realistiska’) motivet i tänkandet framträder på detta område allra klarast hos den författare, där det kombineras med den största bredden i den ekonomiska vetenskapens allmänna filosofiska uppfattning, nämligen hos *Marx*. Detta motiv förenas hos honom med en i detaljerna ogenomarbetad men desto mer helgjuten materialistisk världsåskådning. Arbetsvärdet förvandlas inte bara till en lag, utan också till prisets ’substans’. Hur denna mekanisk-naturalistiska och samtidigt ’realistiska’

* ”Inneboende nyttighet”, ”pris, värde”, ”naturligt pris” – *Red*

† ”Inneboende, sant värde”, ”naturligt, objektivt värde”, ”naturligt pris” – *Red*

‡ Genom att erkänna att ”senare” (jämfört med de medeltida kanonisterna) ekonomer avser just objektivt ”värde” (”tsennost”) avslöjar hr Struve för övrigt med en gång att han har orätt, när han subjektivistiskt insisterar på att använda ordet ”tsennost” i motsats till det ”objektiva” ”stoimost”.

uppfattning om värdet fåfängt försöker omspanna världen av empiriska företeelser i det ekonomiska livet och slutar i en grandios och ohjälplig motsägelse har vi redan flera gånger uppehållit oss vid i våra verk.”

Där har vi hr Struves ”lärdas” maner! Där har vi hans sätt att tillintetgöra Marx! Ett par kvasilärda termer, en antydning om ”motiven” i tänkandet och en hänvisning till en ynka tidskriftsartikel i Zjizn år 1900 det är allt han har att komma med. Inte så värst mycket, hr professor ...

Någon ”grandios” eller överhuvudtaget någon som helst motsägelse hos Marx mellan banden I och III i Kapitalet, mellan arbetsvärdeteorin och genomsnittsprisbildningen på basis av värdelagen har hr Struve inte lyckats bevisa med sina ynka tidskriftsartiklar.

Den medeltida ”distinktion” mellan nominalism och realism och den motsatsställning mellan universalism och singularism, som hr Struve leker med, har absolut inget värde vare sig för förståelsen eller för kritiken av Marx’ teori och betyder heller inget när det gäller att förklara hr Struves egen teori (eller anspråk på en egen teori). Det är just en lek, en lärd smörja, men inte vetenskap. I kampen mellan de medeltida nominalisterna och realisterna finns naturligtvis analogier med kampen mellan materialister och idealister, men såväl analogier som historiska kontinuitetsband kan fastställas även med många andra teorier, inte bara i medeltiden, utan ända tillbaka i antiken. Det skulle krävas en särskild undersökning om man på allvar ville studera t ex sambandet mellan de medeltida tvisterna och materialismens historia. Men hos vår författare finns inte skymten av något som liknar ett allvarligt studium. Han hoppar från ett tema till ett annat, antyder tusentals frågor utan att analysera en enda och dekreterar de bestämdaste slutsatser med nöjsam dristighet.

I det anförda citatet nödgas han själv erkänna att filosofin och den politiska ekonomin hos Marx är förenade till en helgjuten materialistisk världsåskådning. Marx’ allmänna filosofiska uppfattning är *den bredaste!*

Dessa erkännanden är ju inte betydelselösa. En person, som nödgats göra dem och som ordar om en kritisk omprövning av den politiska ekonomin och om dess nya metodiska uppgifter, borde vara skyldig att seriöst granska alla enskilda integrerande delar av denna Marx’ ”helgjutna” materialistiska världsåskådning. Hr Struve gör inte ens det minsta försök till en sådan granskning! Han inskränker sig till ringaktande anmärkningar mot den ”metafysiska materialismen”. Vem känner inte till att de agnostiska teorier som är på modet (kantianismen, positivismen, machismen osv) förklarar att både konsekvent materialism och konsekvent filosofisk idealism är ”metafysik”? När hr Struve faller sådana anmärkningar ger han blott en antydning om sin egen filosofiska världsåskådning, som inte har något med helgjutenhet att skaffa. Men med sådana anmärkningar går det inte att slippa undan uppgiften att analysera och undersöka Marx’ helgjutna materialistiska världsåskådning. Det betyder bara att utfärda ett fattigdomsbevis åt sig själv.

III

Försöket att göra marxismen besläktad med den skolastiska läran om arvsynen är i gengäld en sådan pärla i hr Struves lärda verk, att vi inte kan underlåta att ta upp det mer utförligt. Vi ber i förväg läsaren om ursäkt för de långa citaten, men här gäller det att vara exakt om man ordentligt vill nagla fast den moderna liberal-professorliga vetenskapens metoder.

”För mig står det helt klart”, skriver hr Struve, ”att den marxiska arbetsvärdeteorin till sin logiska uppbyggnad för många århundraden sedan hade en grandios analogi och en prototyp i den ’realistiskt’ grundade skolastiska läran om arvsynen... Precis på samma sätt som de empiriska ’priserna’ hos Marx styrs av värdelagen och så att säga har värdets substans att

tacka för sin existens, är det för skolastiken arvsyndens som bestämmer människornas empiriska handlingar.

Här följer några jämförelser.

Marx: 'Förhållandet är lättast tillgängligt om vi uppfattar hela varumängden, närmast alltså i en produktionsgren, som en vara och summan av priserna på de många identiska varorna som sammanlagda till ett pris. Det som sagts om den enskilda varan gäller då bokstavligen för hela den varumängd från en viss produktionsgren, som finns på marknaden. Kravet att varans individuella värde ska motsvara dess samhällseliga har då förverkligats i denna varumängd. Närmare bestämt, den totala kvantiteten innehåller det för dess produktion nödvändiga samhällseliga arbetet, och värdet av denna mängd = dess marknadsvärde.'

Thomas av Aquino: 'Vi måste säga att alla människor, som härstammar från Adam, kan betraktas som en enda människa, eftersom de överensstämmer till sin natur, vilken de har fått av sin förfader, på samma sätt som t ex alla människor, vilka lever i ett och samma grevskap, räknas som en kropp och hela grevskapet som en människa ...'

Det räcker väl? Hr Struve bedyrar att detta "inte är en lek med effektfulla [!??] analogier och inte någon vitsighet". Kanske det. Men det är utan tvivel en lek med vulgära analogier eller rättare sagt rena narraktigheten. Om lärda män, som räknar sig som liberala och progressiva, kan tolerera sådana narraktiga hjältar mitt ibland sig, om dessa hjältar ges akademiska grader och anförtros att undervisa ungdomen, så visar detta bara för hundrade eller tusende gången på en den borgerliga epokens "lag": ju fräckare och skamlösare vetenskapen förhånas för att Marx skall tillintetgöras, desto större blir äran.

Narraktigheten har hr Struve behövt för att dölja sin totala oförmåga att vederlägga Marx. Att alla varor från en given produktionsbransch byts mot summan av varor från andra branscher är ett obestridligt faktum. Att alla "empiriker" bestämmer genomsnittspriset på så sätt att de tar varumängden och delar dess sammanlagda pris med antalet varuenheter är också ett faktum. Den för hr Struve så kära statistiken (som han, såsom vi senare skall få se, också bara "hänvisar" till i stället för att ta itu med att studera den) visar, vart vi än vänder oss, att den av Marx använda metoden tillämpas. Men vad bryr sig de professionella "socialisttärarna" om den saken? Bara de kan ge Marx en känga, så ordnar sig resten ändå.

Vilka filosofiska auktoriteter som välsignar hr Struve i denna nobla sysselsättning framgår förresten av vår professors följande ord:

"I detta arbete [arbetet på att sammanfatta 1800-talets hela tänkande] bör en oväldig eftervärld ge en framskjuten plats åt den store franske metafysikern Renouvier, som är roten till många av vår tids kritiska och positiva idéer." (43)

Renouvier är överhuvudet för den "neokriticistiska idealismens" franska skola, en "obskurant i den högre skolan", såsom empirikritikern (dvs en mot materialismen fientlig filosof) Willy kallat honom (se mina anmärkningar om Renouvier i boken *Materialism och empirikriticism*. Kritiska anteckningar om en reaktionär filosofi, Moskva, 1909, s 247). Renouvier skriver ordet "lagen" med stor bokstav och gör den direkt till religionens grundval.

Se alltså med vilka metoder hr Struve tillintetgör Marx' "helgjutna [hans eget erkännande] materialistiska världsåskådning": Marx jämförelsesvis med en medeltida teolog på den enkla grunden att Marx adderar priserna på varorna från en och samma produktionsbransch, medan den medeltida teologen, Tomas av Aquino, lägger samman de från förfadern Adam härstammande människorna för att underbygga läran om arvsyndens. Och samtidigt tillintetgör Marx i namn av den "store" Renouvier, som på 1800-talet förkunnade en filosofisk idealism, vilken ur begreppet "lagen" skapar grundvalen för religionen!!

Ah, hr Struve! Åh, lärling till den ”store” Renouvier! Ah, erkände lärare för den ryska ungdomen!

IV

”I den väldiga omgestaltning”, skriver hr Struve, ”som den politiska ekonomins byggnad, grundad på naturlagens idé, har undergått efter såväl den mystiska som den materialistiska historismens anstormning, har denna idé lidit fullständigt sammanbrott. Dess grundläggande inre motsägelse har blottlagts. Denna har kanske tydligast trätt fram i den form av ’naturlig’ politisk ekonomi, som blivit den borgerliga ekonomiska liberalismens teoretiska grund ... Om en naturlag råder i det ekonomiska livet, så kan det ju i detta liv inte finnas några fakta, som inte stämmer med naturlagen eller som bryter mot den. Emellertid har den liberala ’naturliga’ politiska ekonomin i böckerna i livet ständigt fört en kamp mot sådana fakta ... Efter den borgerligt liberala politiska ekonomins sammanbrott har det rentav på något vis blivit anstötligt att tala om en ’naturlag’. Å ena sidan är det klart ovetenskapligt att ur hela den principiellt enhetliga samhällsekonomiska processen avskilja några enskilda sidor, relationer, företeelser såsom ’naturliga’ och behandla dem som en särskild kategori företeelser. Å den andra var proklamerandet av en ’naturlig lag’, även om det också inom själva den ekonomiska liberalismen vilade på ett omedvetet etiskt motiv, etiskt misskrediterat såsom en metod att rättfärdiga eller föreviga vissa sociala relationer och former av endast temporär betydelse, såsom borgerlig ’apologetik’.” (56-57)

Så avfärdar författaren idén om en naturlag. Och detta skrivs av en person som nödgats erkänna, att ”materialisten Marx över hela det 18:e århundradet räcker handen åt materialisten Petty” (56) och att ”Petty är den mest lysande, den mest utpräglade företrädaren för den mäktiga strömning, som under denna epok rörde sig från naturvetenskap till samhällsvetenskap” (50).

En mäktig strömning från naturvetenskap till samhällsvetenskap rörde sig som bekant inte bara under Pettys, utan också under Marx’ epok. Denna strömning har förblivit minst lika mäktig, för att inte säga ännu mäktigare, även under det 20:e århundradet. Hur kan man då i ett verk, som gör anspråk på vetenskaplighet och ställer som uppgift att undersöka ”det ekonomiska tänkandets filosofiska motiv”, ta upp frågan om denna ”strömning” och om Pettys och Marx’ materialism utan att på minsta vis klargöra naturvetenskapens filosofiska premisser och slutledningar?

Men just sådant är Struves hela maner: han tar upp eller rättare sagt snuddar vid tusen och en frågor, ”ordar” om allting och framställer allt såsom välavvägt och besinnat, men har i själva verket inget annat att ge än en soppa av citat och flyktiga anmärkningar.

Det är en flagrant osanning att naturlagens idé skulle ha lidit sammanbrott inom den politiska ekonomin, att det skulle vara ”anstötligt att tala” om den. Det förhåller sig precis tvärtom. Just ”strömningen från naturvetenskap till samhällsvetenskap” har stärkt och stärker denna idé och gör den ofrånkomlig. Just den ”materialistiska historismen” har slutgiltigt bekräftat denna idé efter att ha rensat den från de metafysiska (i denna terms marxistiska innebörd, dvs de antidialektiska) absurditeterna och bristerna. Att säga att klassikernas ”naturlag” är ”etiskt misskrediterat” såsom borgerlig apologetik är att prata outhärdlig smörja och förvränga både klassikerna och den ”materialistiska historismen” på det mest vårdslösa sätt. Ty klassikerna sökte och fann en hel rad av kapitalismens ”naturlagar” utan att inse kapitalismens övergående karaktär och utan att se klasskampen inom den. Båda dessa brister rättades till av den materialistiska historismen, och det är helt malplacerat att här tala om ”etisk misskreditering”.

Genom att använda överdrivet ”starka” ord (t ex att det skulle vara ”anstötligt” att tala om en ”naturlag”) försöker hr Struve förgäves dölja den fruktan för vetenskapen, den *fruktan* för en vetenskaplig analys av den moderna ekonomin, som utmärker bourgeoisin. Herrskapskepsis

är kännetecknande för den liksom för alla klasser som är på retur, men idén om en naturlag som styr samhällets funktion och utveckling är inte på retur, utan blir allt starkare.

V

Låt oss nu se vilka ”strikt utarbetade exakta begrepp och klara distinktioner” hr Struve lovat att ge för att ”ställa upp nya metodiska uppgifter” för den politiska ekonomin.

”Vi definierar ekonomi”, läser vi på s 5, ”såsom en subjektiv teleologisk enhet av rationell ekonomisk verksamhet eller hushållning.”

Det låter ”förskräckligt lärt” men är i verkligheten en tom lek med ord. Ekonomin definieras genom den ekonomiska verksamheten! Vått vatten ... ”Ekonomin subjektiva enhet” kan finnas både i en dröm och i en fantasiroman.

Av rädsla för att tala om framställningen av materiella produkter (”metafysisk materialism”!) har hr Struve producerat en leksak och inte en definition. Genom att avlägsna varje element av och tecken på samhälleliga relationer har hr Struve liksom på pin kiv ”uppfunnit” just en ”ekonomi”, som aldrig har varit och aldrig kan vara något objekt för *den politiska ekonomin*.

Här är vidare de ”tre grundtyper av ekonomiskt system” som han fastställer: 1) en samling av bredvid varandra existerande ekonomier; 2) ett system av växelverkande ekonomier och 3) ”samhälle-ekonomi” såsom ”subjektiv teleologisk enhet”. Till typ 1, och hör på nu, hänförs ekonomier som varken umgås eller växelverkar med varandra (ett försök att återuppliva den berömda Robinson Crusoe!), till typ 2 såväl slaveri och feodalism som kapitalism och enkel varuproduktion, till typ 3 kommunism, som ”förverkligades i jesuitstaten i Paraguay i den mån den överhuvudtaget kan förverkligas”. Denna magnifika klassificering, där inte ens en skugga av historisk verklighet kan skönjas, kompletteras med en distinktion mellan ekonomiskt och socialt system.

Ekonomiska kategorier, undervisar oss hr Struve, ”uttrycker varje ekonomiskt verksamt subjekts ekonomiska relationer till yttervärlden”; interekonomiska kategorier ”ger uttryck åt företeelser, som härrör ur autonoma ekonomiers växelverkan”; sociala kategorier ”emanerar ur den sociala ojämlikheten mellan de växelverkande människor som är ekonomiskt verksamma”.

På så sätt kan slaveriets, feodalismens och kapitalismens ekonomiska system logiskt, ekonomiskt och historiskt avskiljas från den sociala ojämlikheten!! Just detta blir resultatet av hr Struves fumliga bemödanden att införa nya definitioner och distinktioner. ”En samling bredvid varandra existerande ekonomier kan – abstrakt resonerat – vara förenliga med jämlikhets- eller med ojämlikhetsrelationer. Den kan vara en bondedemokrati eller ett feodalsamhälle.”

Så resonerar vår författare. Ur såväl den logiska som den ekonomiska och den historiska teorins synvinkel är hans resonemang oerhört befängt. Genom att samla allt möjligt under begreppet ”samling av bredvid varandra existerande ekonomier” blottar han klart och tydligt detta begrepps innehållslöshet. Bondedemokrati, feodalism och bredvid varandra (i samma trappuppgång, på samma våningsplan i ett hus i Petersburg) boende familjer – allt detta är en ”samling av bredvid varandra existerande ekonomier”! Författaren har redan glömt, att denna samling enligt hans system skall känneteckna en av de tre grundtyperna av ekonomiskt system. Hr Struves ”vetenskapliga” definitioner och distinktioner är helt enkelt rena orimligheter.

Men det finns ett slags ”mening” i detta plumpa och vulgära spel, i detta hån mot logiken och historien. Det är den borgerliga förtvivlans och ”strunta-i-allt”-attitydens (om man så kan översätta det franska uttrycket ”je m'en fiche”) ”mening”. Förtvivlan om möjligheten att

vetenskapligt analysera nutiden, ett övergivande av vetenskapen, en önskan att strunta i alla sammanfattande slutsatser, att gömma sig för den historiska utvecklingens allehanda ”lagar”, att inte se skogen för bara träd – det är den klassmässiga innebörden i den modebetonade borgerliga skepticism, den döda och dödande skolastik vi finner hos hr Struve. De ”sociala ojämlikheterna” behöver inte, kan inte (ty det är inte önskvärt för bourgeoisin) förklaras med det ekonomiska systemet – där har vi hr Struves ”teori”. Låt den politiska ekonomin syssla med truismer och skolastik samt ett meningslöst jagande efter triviala fakta (exempel följer längre fram), men låt frågan om de ”sociala ojämlikheterna” skjutas undan till de sociologisk-juridiska resonemangens tryggare område: där, på detta område, är det lättare att ”klara av” dessa otrevliga frågor.

Den ekonomiska verkligheten visar oss med påfallande tydlighet samhällets klassindelning såsom grundvalen för både kapitalismens och feodalismens ekonomiska system. Ända sedan den politiska ekonomin kom till har vetenskapen haft uppmärksamheten inriktad på att *förklara* denna klassindelning. Hela den klassiska politiska ekonomin tog en rad steg på denna väg. Marx tog ett steg vidare. Och den nutida bourgeoisin är så förskräckt över detta steg, så oroad av den nutida ekonomiska evolutionens ”lagar”, vilka bara är alltför tydliga, alltför överväldigande, att borgarna och deras ideologer är beredda att kasta alla klassiker och alla lagar överbord bara för att kunna lägga alla dessa ... vad hette det nu? ... sociala ojämlikheter på jurisprudentens hylla.

VI

I synnerhet skulle hr Struve vilja lägga värdebegreppet på hyllan. ”Värdet”, skriver han, ”såsom något från priset skiljaktigt, något som är oberoende av det och bestämmer det, är ett fantasifoster.” (96) ”Kategorin objektivt värde är s a s endast en metafysisk fördubbling av kategorin pris.” (97)

För att tillintetgöra socialismen har hr Struve valt den allra ... radikalaste och allra lättaste men samtidigt också allra ytligaste metoden: att förneka vetenskapen överhuvudtaget. Den övermätte och förskräckte borgarens herrskaps skepticism går här till nec plus ultra*. Liksom advokaten hos Dostojevskij, när han försvarar en klient som åtalats för rån, går så långt att han påstår att det inte förekommit vare sig något rån eller något mord, ”vederlägger” hr Struve Marx’ värdeteori genom att helt enkelt *bedyra* att värdet är ett fantasifoster.

”Den [teorin om det objektiva värdet] behöver numera inte ens vederläggas; det räcker med att beskriva den, såsom vi har gjort här och i vår Introduktion, för att visa att den inte har och inte kan ha någon plats i vetenskapliga teorier.”(97)

Nå, hur skall man kunna annat än beteckna denna den allra ”radikalaste” metoden som den allra ytligaste? I tusentals år har mänskligheten lagt märke till en lagbundenhet i bytesföreteelsen, bemödat sig att förstå och mer exakt uttrycka denna lagbundenhet, prövat sina förklaringar genom miljoner och miljarder dagliga iakttagelser av det ekonomiska livet och plötsligt kommer så en i ropet varande företrädare för den i ropet varande sysselsättningen citatsamlade (jag höll på att säga frimärksamlade) och ”kasserar allt detta”: ”Värdet är ett fantasifoster.”

Inte för intet sades det redan för länge sedan att om matematikens sanningar gick människors intressen (eller rättare sagt klassernas intressen i deras kamp) förnär, så skulle dessa sanningar hett ha bestritts. För att bestrida den ekonomiska vetenskapens obestridliga sanningar behöver man inte ha mycket att komma med. Sätt exempelvis in ett par ord om att värdet såsom *något som är oberoende av priset* är ett fantasifoster – och så är saken klar!

---

* Den yttersta gränsen – Red

Att detta inskjutna tillägg är absurt spelar ingen roll. Priset är en yttring av värdelagen. Värdet är lagen för priserna, dvs det generaliserade uttrycket för priset. Ett ”oberoende” kan man här tala om bara om man vill begäva vetenskapen, som på alla kunskapsområden visar oss hur de grundläggande lagarna kommer till uttryck i ett skenbart kaos av företeelser.

Texten om arternas förändring och högre arters uppkomst ur lägre arter. Det skulle vara mycket tarvligt att sätta beteckningen fantasifoster på naturvetenskapens allmänna slutsatser, på de redan upptäckta lagarna (som erkänns av alla, trots uppsjön på skenbara motsägelser och avvikelser i det brokiga vimlet av enskilda fall), på sökandet efter rättelser och kompletteringar till dem. Inom naturvetenskaperna skulle en person, som sade att lagarna för företeelserna i den naturliga världen var fantasifoster, sättas på sinnessjukhus eller helt enkelt bli utskrattad. På de ekonomiska vetenskapernas område blir en person som så dristigt stoltserar ... spritt naken ... med förkärlek utnämnd till professor, han är verkligen helt lämpad för att fördumma borgarsöner.

”Priset är ett faktum. Låt oss säga så här: priset är begreppet för det reella bytesförhållandet mellan de nyttigheter som byts; det är det realiserade bytesförhållandet.

Värdet är en norm. Låt oss säga så här: värdet är begreppet för det ideala eller tillbörliga växelförhållandet mellan nyttigheterna i bytesprocessen.” (88)

Hur utmärkande för hr Struve är inte den nonchalanta, ostentativt värdslost utslungade anmärkningen ”låt oss säga så här”! Den avsiktligt tungrodde och med krångliga termer och nybildningar koketterande hr Struve övergår plötsligt till kåseristil . . . Det skulle ställa sig litet besvärligt att framställa värdet som ett fantasifoster utan att övergå till kåseristil.

Om priset är ”det realiserade bytesförhållandet”, så må det vara tillåtet att fråga: mellan vilka råder detta förhållande? Uppenbarligen mellan de ekonomiska enheter som företar bytet. Om detta ”bytesförhållande” inte uppkommer slumpartat, undantagsvis, kortvarigt, utan upprepas med oföränderlig regelbundenhet, överallt och dagligen, så är det uppenbart att ”bytesförhållandet” binder samman de ekonomiska enheterna sammantagna till ett enda ekonomiskt system, är det uppenbart att det finns en etablerad arbetsdelning mellan dessa ekonomiska enheter.

Där störtar redan hr Struves alla spetsfundigheter om ”interekonomiska” relationer, som skulle vara möjliga att skilja från de sociala relationerna, samman som korthus. Hr Struve har drivit ut begreppet varuproduktion genom dörren för att i hemlighet släppa in det igen fönstervägen. Hr Struves berömda ”empirism” består i att ur vetenskapen driva ut alla för bourgeoisin obehagliga generella slutsatser, som sedan likväl måste erkännas s a s inofficiellt.

Om priset är ett bytesförhållande, så måste man ofrånkomligen förstå skillnaden mellan ett enstaka och ett permanent, mellan ett tillfälligt och ett massbetonat bytesförhållande, mellan ett som är ögonblickligt och ett som varar lång tid. I så fall – och så förhåller det sig otvivelaktigt – höjer vi oss lika ofrånkomligt från det tillfälliga och enstaka till det permanenta och massbetonade, från priset till värdet. Hr Struves försök att göra värdet till något ”tillbörligt”, att göra det beslätat med etik eller med kanonisternas lära o d faller ihop som ett korthus.

Genom att beteckna uppfattningen att värdet är ett fantasifoster som ”empirism” och strävan (som går ”från Aristoteles” till Marx – s 91 – och, måste det tilläggas: genom hela den klassiska politiska ekonomin!) att finna lagen för prisernas bildande och förändring som ”metafysik” tar hr Struve efter en metod som används av de nyaste filosofiska reaktionärerna, vilka menar att naturvetenskapens materialism överhuvudtaget är ”metafysik”, medan ett steg till religionen förklaras vara ”empirism”. Att fördriva lagarna ur vetenskapen är i verkligheten

bara detsamma som att försöka smugla in religionens lagar. Hr Struve inbillar sig förgäves att hans ”små trick” kan lura någon beträffande detta enkla och obestridda faktum.

VII

Som vi sett har hr Struve undvikit en direkt strid med marxisterna och tagit skydd bakom skepticism i allmänhet. Med desto större iver strör han i sin bok ut anmärkningar mot marxismen i hopp om att kunna fånga läsaren, som plattats till med en hop vårdslöst uppstaplade, osammanhängande citat.

Han kommer t ex med ett litet citat från Saint-Simon, nämner en rad böcker om Saint-Simon (detta kopierande av tyska bibliografier praktiseras systematiskt av vår ”lärde” – tydligen som den säkraste vägen . . . till en akademisk grad) och ger mycket utförliga citat från Renouvier om Saint-Simon.

Och slutsatsen?

Slutsatsen lyder så här: ”Hur paradoxalt det än verkar är det helt enkelt ett obestriddigt historiskt faktum, att den högsta formen av socialism, den s k vetenskapliga socialismen, är ett barn som fötts genom en förbindelse mellan revolutionärt och reaktionärt tänkande.” (51-52) Ty vägen till den vetenskapliga socialismen går via Saint-Simon, och ”Saint-Simon är på en och samma gång lärjunge till såväl 1700-talets upplysningsmän som det sena 1700-talets och tidiga 1800-talets reaktionärer” (53). ”Detta bör alltid ihågkommas: den historiska materialismen är till sin innebörd en produkt av reaktionen mot 1700-tals-andan. Den är, för det första, det organiska betraktelsesättets reaktion mot rationalismen och, för det andra, ekonomismens reaktion mot politicismen. Under sin religiösa period representerar Saint-Simon dessutom känslans och religionens reaktion mot idéerna om rätt och mänsklig rättvisa.” (54-55) Och för att inpränta detta upprepar hr Struve: ”Marxismen är den franska teokratiska skolans och överhuvudtaget den historiska kontrarevolutionära reaktionens formler, överförda till positivismens, ateismens och radikalismens språk. Marx förblev revolutionär och socialist, eftersom han gav förnuftet respass.” (55)

Om Marx har förmått anamma och vidareutveckla, å ena sidan, ”1700-tallandan” i dess kamp mot medeltidens feodala och prästerliga makt och, å den andra, ekonomismen och historismen (samt även dialektiken) hos det tidiga 1800-talets filosofer och historiker, så bevisar detta bara marxismens djup och kraft och bekräftar detta bara uppfattningen bland dem som ser marxismen som *det sista ordet* inom vetenskapen. Att det i reaktionärers – historikers och filosofers – teorier har funnits djupa tankar om lagbundenheten och klasskampen i de växlande politiska händelserna har Marx alltid påvisat med en klarhet som inte lämnar plats för missförstånd.

Men hr Struve slår kullerbyttor och förklarar att marxismen är en produkt av reaktionen, trots att han omedelbart tillfogar att det inte är den *prästerlige* Saint-Simon, utan historikern och ekonomen Saint-Simon som leder fram till marxismen!!

Med en flink fras och *utan* att säga *ett enda* allvarligt ord om vilket bidrag Saint-Simon gett till samhällsvetenskapen *efter* 1700-talets upplysningsmän och *före* Marx har alltså vår författare *hoppat över* hela samhällsvetenskapen överhuvudtaget.

Eftersom denna vetenskap, för det första, byggdes upp av de klassiska ekonomerna, som upptäckte värdelagen och samhällets grundläggande uppdelning i klasser; *eftersom* denna vetenskap ytterligare berikades, i anknytning till dem, av 1700-talets upplysningsmän genom deras kamp mot feodalismen och prästvåldet; *eftersom* det tidiga 1800-talets historiker och filosofer trots sina reaktionära åsikter förde denna vetenskap framåt genom att ytterligare klargöra frågan om klasskampen, utveckla den dialektiska metoden och tillämpa eller börja

tillämpa den på samhällslivet, så är marxismen, som tagit en rad väldiga steg framåt på just denna väg, *den högsta utvecklingen* av Europas hela historiska, ekonomiska och filosofiska vetenskap. Detta är den logiska slutsatsen. Men hr Struves slutsats lyder: *därför* är marxismen inte ens värd att vederläggas, därför är det inte ens lönt att tala om värdelagen o d, marxismen är en produkt av reaktionen!

Räknar hr Struve verkligen med att med så grova metoder kunna lura sina åhörare och dölja sin obskurantism?

VIII

Hr Struves lärda verk hade givetvis inte varit ett lärt verk, avsett för att uppnå en akademisk grad, om socialismens omöj-

lighet där inte hade ”bevisats”.

Ni tror kanske att det är att ta till för mycket? Att i ett verk, som behandlar frågan om priset och ekonomin samt ”vissa filosofiska motiv” i den politiska ekonomin, ”bevisa” socialismens omöjlighet utan att ens göra en ansats till att undersöka kapitalismens historiska tendenser?

Åh, för hr Struve är det mycket, mycket enkelt! Hör på bara:

”För den ekonomiska liberalismen föresvävar som slutresultat att det rationella och tillbörliga helt skall sammanfalla – på basis av ‘naturlagens’ verkan – med det naturliga och nödvändiga i den samhällelig-ekonomiska processen, att denna skall bli helt rationell ... Socialismen i sin mest fulländade form som historisk eller s k vetenskaplig socialism förnekar visserligen ‘naturlagen’, men delar samtidigt denna den ekonomiska liberalismens grundläggande idé. Den anser också att harmoni är möjlig mellan en rationell struktur och tingens naturliga förlopp, att det är möjligt att fullständigt rationalisera den samhällelig-ekonomiska processen.” (S 58).

Sedan följer några ringaktande fraser om denna ”tro” (s 59) och därefter den seriösa vetenskapens slutsats (s 60) (paragraf 7, kapitel 2, avdelning 1, del 1 av hr Struves ”verk”):

”Vid en jämförelse av det socialistiska och det liberala idealet med verklighetens värld måste en vetenskapligt empirisk undersökning erkänna, att den i dessa ideal immanenta tron inte kan existera för dess vidkommande. Båda dessa ideal är i formell mening lika ogenomförbara, lika utopiska.”

Sannerligen, man tror knappt sina ögon när man läser sådana saker. Vilken grad av senilitet, förfall och prostitution den nutida professorliga vetenskapen har nått! Hr Struve vet mycket väl att den vetenskapliga socialismen stöder sig på det faktum att kapitalismen har församhälleligt produktions, Detta faktum bevisas av ett otal företeelser som kan iakttas världen över. Det finns ett mycket rikt ”empiriskt” material om graden och snabbheten i dessa företeelsers utveckling.

Men vår lärde kringgår frågan om produktionens församhälleligande och förklarar på basis av några tomma fraser om liberalism och rationalisering frågan vara vetenskapligt löst, utan att han i sin ”vetenskapligt empiriska undersökning” ens har berört *något enda område* av de talrika fakta som finns!

Det är inte sant att en fullständig rationalisering föresvävar liberalismen. Det är inte sant att marxismen *förnekar* ”naturlagen”. Överhuvudtaget är hela frasen om ”fullständig rationalisering” oriktig och utan innehåll – allt detta är ömkliga slingerbultar, en trivial lek, som har ett enda syfte: att kringgå en fråga som den vetenskapliga socialismen har ställt klart och exakt, att bedöva den studerande ungdomen med oväsen och skrik om att socialismen är omöjlig.

IX

En mycket stor del av hr Struves arbete, betydligt mer än hälften, ägnas åt ”studier och material om prisets historiska fenomenologi”.

Där har vi ett område där denne den ”konsekventa empirismens” glödande anhängare, som förklarar värdet vara ett fantasifoster och som studerar *priserna* såsom fakta, faktiskt skulle kunna visa vad han kan!

Prisstatistiken har gjort enorma framsteg de senaste åren. En mängd material har samlats i alla länder. Det finns en hel rad arbeten om prisernas historia. Om den stränge lärde inte ens kan nedlåta sig till att försöka vederlägga Marx’ värdeteori, varför skulle han då inte kunna analysera åtminstone några grundläggande frågor i denna teori med hjälp av ”empiriskt” material ur prisernas historia och prisstatistiken? Det går att hitta tusentals varor och hundratals avsnitt eller perioder ur deras prisers historia, där alla möjliga ovidkommande faktorerers inverkan kan skiljas ut – bortsett från ”faktorn” arbetet – och där det finns exakta uppgifter om mängden arbete, som används för att producera en given vara. Varför skulle inte vår anhängare av ”konsekvent empirism” i en ”vetenskaplig undersökning” om priset, i ett avsnitt om ”prisets historiska fenomenologi” kunna *beröra* dessa uppgifter?

Varför? Givetvis därför att hr Struve alltför väl insåg det hopplösa i sin ställning, det omöjliga i att vederlägga teorin om det objektiva arbetsvärdet och instinktivt kände på sig att det var nödvändigt att *fly undan* all vetenskaplig forskning.

De hundratals sidor i hr Struves arbete, som ägnas åt ”studier och material om prisets historiska fenomenologi”, utgör ett sällsynt praktexempel på hur nutida borgerliga lärda flyr undan vetenskapen. Vad allt finns inte här! Anteckningar om föreskrivna och fria priser – några observationer om polynesierna – citat ur den stadga om marknadshandeln som utfärdades (så lärd man kan vara!) av Madagaskars enare, kung Andrianampoinimerina, åren 178?-1810 – några artiklar om ersättning till läkare för en operation ur den babylonske kungen Hammurabis lag (epoken kring år 2100 f Kr) – några företrädesvis latinska och i högsta grad lärda citat om tariff-sättning av uppköpspriset på en kvinna i germanska folklagar – en översättning av sju artiklar om handelsrätt ur verk av heliga lagstiftare i Indien, Manu och Yajnavalkya* – köparens skydd i romersk rätt osv osv ända fram till de hellenistiska förebilderna för den polisiära prisregleringen i Rom och till förkristningen av den romerska polisrätten i karolingernas lagstiftning.

Man kan vänta sig att hr V P Rjabusjinskij, som gett ut hr Struves verk, skall odödliggöra sitt eget rykte som mecenat och hr Struves rykte som seriös vetenskapsman genom att ge ut ytterligare ett par hundra band med studier och material om prisets historiska metodologi, exempelvis beskrivningar av alla tiders och folks basarer med illustrationer i texten och med hr Struves anmärkningar, kompillerade ur de bästa tyska bibliografierna. Den konsekventa empirismen kommer att fira en triumf, medan sådana fantasifoster som olika ”lagar” i den politiska ekonomin skingras som rök.

X

I det gamla, förrevolutionära Ryssland var de lärda indelade i två stora läger: de som ställde sig in hos ministären och de som var oberoende, varvid man med de förstnämnda menade direkt bestickliga bläcksuddare och beställningsskribenter.

Denna grova indelning, som motsvarade de patriarkaliska, halvasiatiska förhållandena, är nu utan tvivel föråldrad och bör avskrivas. Ryssland håller snabbt på att europeiseras. Vårt lands

---

* Hr S F Oldenburg skriver i ett artigt svar på hr Struves förfrågan att ”lagböckerna om de av er [hr Struve] berörda frågorna tydligen gav en nära återspeglning av livet”. (Anmärkning 51b i § 8, underavd II, kapitel 2, avd II, del 1 av hr Struves verk)

bourgeoisier är nästan helt mogen och i vissa avseenden rentav övermogen. Dess lärda är ”inte beroende” av regeringen, de är ingalunda i stånd att skriva på beställning, de undersöker uppriktigt och samvetsgrant frågorna ur en synvinkel och med metoder som enligt deras uppriktiga och samvetsgranna övertygelse sammanfaller med de intressen ”anförarna” för vår handel och industri i stil med hr V P Rjabusjinskij har. För att i vår tid, då allt har gått så mycket framåt, förtjäna ryktet som en solid lärd man och få sina verk officiellt erkända måste man bevisa socialismens omöjlighet genom ett par ”kantianskt” härledda definitioner, måste man tillintetgöra marxismen genom att för läsarna och lyssnarna klargöra, att det inte ens är värt att vederlägga den, och hänvisa till tusentals namn och titlar på böcker av europeiska professorer, måste man överhuvudtaget slänga alla vetenskapliga lagar överbord för att bereda plats för religiösa lagar, måste man stappla upp berg av högeligen lärt bråte och skräp att proppa de studerande ungdomarnas huvuden fulla med.

Om allt detta går mycket primitivare till än hos de borgerliga lärde i Tyskland är det ingen olycka. Man måste ju sätta värde på att Ryssland ändå slutgiltigt har slagit in på europeiseringens väg.

Publicerat i mars 1914 i nr 3 av tidskriften *Sovremennyj Mir*

V I Lenin, *Samlade skrifter* 5:e ry uppl, b 25, s 31-54